

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ

Методичні рекомендації
до практичних, семінарських занять та самостійної роботи
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальностями
ІЗ «Туризм та рекреація» і СЗ «Міжнародні відносини»)

Електронний ресурс

Рецензенти:

В. Ю. Степанов – доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри музейно-туристичної діяльності Харківської державної академії культури;
М. В. Шуба – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин та логістики Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 9 від 23 квітня 2025 року)*

Економіка України : методичні рекомендації до практичних, семінарських
Е 35 занять та самостійної роботи для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського)
рівня спеціальностями ІЗ «Туризм та рекреація» і СЗ «Міжнародні відносини»
[Електронний ресурс] / укладач І. М. Шамара. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна,
2025. – (PDF 48 с.)

Методичні рекомендації розроблено для студентів ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу». Видання містить детальний опис навчальної дисципліни, її структуру, тематику лекційних, семінарських занять та самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОП «Туристичний бізнес» спеціальності ІЗ «Туризм і рекреація» та ОП «Світова політика та дипломатія» спеціальності СЗ «Міжнародні відносини».

УДК 330.34(477)

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2025
© Шамара І. М., уклад., 2025

ЗМІСТ

1. Мета вивчення дисципліни.....	4
2. Структура навчальної дисципліни.....	6
3. Тематичний план лекцій навчальної дисципліни.....	5
4. Інструктивно-методичні матеріали до практичних, семінарських занять та самостійної роботи.....	28
5. Методи навчання.....	34
6. Методи контролю та критерії оцінювання знань здобувачів	36
7. Перелік теоретичних питань для підготовки до підсумкового контролю.....	40
8. Рекомендована література.....	43
9. Словник основних термінів.....	46

1. МЕТА ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Вивчення навчальної дисципліни «Економіка України» спрямоване на формування у здобувачів цілісного уявлення про особливості функціонування національної економіки, її структуру, закономірності розвитку та механізми державного регулювання. Дисципліна забезпечує ґрунтовні знання про економічну систему України, її місце у світовому господарстві, основні тенденції соціально-економічного розвитку, а також ключові проблеми та перспективи економічного зростання.

Основна мета навчальної дисципліни «Економіка України» – розвиток у здобувачів системного економічного мислення, здатності аналізувати економічні процеси, оцінювати економічну політику держави, розробляти науково обґрунтовані пропозиції щодо підвищення ефективності функціонування національної економіки в сучасних умовах.

Основними завданнями дисципліни є:

- вивчення основних моделей національної економіки та їхньої адаптації до сучасних умов;
- аналіз особливостей формування ринкової економіки України.
- аналіз динаміки ВВП, рівня зайнятості, інфляції, інвестиційної активності;
- дослідження структурних зрушень у виробничій та невиробничій сферах;
- вивчення соціально-економічних наслідків трансформаційних процесів;
- визначення ролі банківського сектора, фондового ринку, державних фінансів у забезпеченні економічної стабільності;
- аналіз структури експорту та імпорту, визначення ключових торговельних партнерів;
- дослідження промислового, аграрного, енергетичного, транспортного, будівельного та інших секторів;
- визначення проблем і перспектив розвитку окремих галузей та туристичної інфраструктури.

Заплановані результати навчання. Після вивчення дисципліни здобувачі мають:

- розуміти основних закономірностей функціонування економіки України;
- вміти аналізувати економічну політику держави та її вплив на різні сфери господарської діяльності;
- критично оцінювати макроекономічні показники та прогнозувати можливі сценарії економічного розвитку;
- володіти навичками оцінки конкурентоспроможності економіки України на міжнародній арені;
- вміти застосовувати отримані знання у практичній діяльності, приймати економічно обґрунтовані рішення.

2. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

(ОП «Туристичний бізнес», спеціальність J3 «Туризм і рекреація»)

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с. р.		л	п	лаб	інд	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Передумови розвитку національної економічної системи												
Тема 1. Економічна система держави як наукова категорія	8	2	2			4	10	2				8
Тема 2. Фактори виробництва	8	2	2			4	10	2				8
Тема 3. Населення та трудові ресурси	8	2	2			4	10	2				8
Тема 4. Національне господарство України	8	2	2			4	10	2				8
Разом за розділом 1	32	8	8			16	40	8				32
Розділ 2. Модернізація економіки та особливості її здійснення в Україні												
Тема 5. Особливості розвитку національної туристичної індустрії.	12	4	4			4	10	2				8
Тема 6. Інфраструктура як наукова категорія	12	4	4			4	10	2				8
Тема 7. Особливості регіонів та регіональної політики в Україні	12	4	4			4	8					8
Тема 8. Сучасний стан фінансово-кредитної системи України	12	4	4			4	8					8
Тема 9. Інвестиції та інноваційна діяльність	12	4	4			4	8					8
Тема 10. Особливості формування зовнішньоекономічних зв'язків України.	12	4	4			4	8					8
Підготовка до тестової контрольної роботи	16					16	28					28
Разом за розділом 2	88	24	24			40	80	4				76
УСЬОГО	120	32	32			56	120	12				108

2. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
(ОП «Світова політика та дипломатія», спеціальність СЗ «Міжнародні відносини»)

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с. р.
1	2	3	4	5	6	7
Розділ 1. Передумови розвитку національної економічної системи						
Тема 1. Економічна система держави як наукова категорія	10	2	2			6
Тема 2. Фактори виробництва	10	2	2			6
Тема 3. Населення та трудові ресурси	10	2	2			6
Тема 4. Національне господарство України	10	2	2			6
Разом за розділом 1	40	8	8			24
Розділ 2. Модернізація економіки та особливості її здійснення в Україні						
Тема 5. Особливості розвитку національної туристичної індустрії.	12	4	2			6
Тема 6. Інфраструктура як наукова категорія	12	4	2			6
Тема 7 Особливості регіонів та регіональної політики в Україні	11	4	1			6
Тема 8. Сучасний стан фінансово-кредитної системи України	11	4	1			6
Тема 9. Інвестиції та інноваційна діяльність	11	4	1			6
Тема 10. Особливості формування зовнішньоекономічних зв'язків України.	11	4	1			6
Підготовка до тестової контрольної роботи	12					12
Разом за розділом 2	80	24	8			48
Усього годин	120	32	16			72

3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1. Передумови розвитку національної економічної системи

Тема 1. Економічна система держави як наукова категорія

Суб'єкти національної економіки, її найважливіші ознаки та моделі розвитку. Найважливіші показники рівнів розвитку національної економіки.

Економічна система держави – це сукупність взаємопов'язаних економічних відносин, що формуються між суб'єктами господарської діяльності у процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних і нематеріальних благ. Вона відображає способи організації економічного життя суспільства та є основою для забезпечення економічного розвитку.

До ключових складових економічної системи належать:

- продуктивні сили (ресурси та технології виробництва);
- економічні відносини (власність, форми організації бізнесу);
- механізм регулювання економіки (ринковий або державний вплив);
- інституції (законодавча база, державні органи, фінансові установи).

Економічна система формується під впливом історичних, політичних, соціально-культурних та технологічних факторів.

Суб'єкти національної економіки – це учасники економічних відносин, які взаємодіють між собою з метою виробництва, розподілу, обміну та споживання товарів і послуг. Основними суб'єктами національної економіки є:

- домогосподарства – індивідуальні економічні одиниці, які забезпечують попит на товари та послуги, а також пропонують робочу силу та капітал.
- підприємства та організації – виробничі одиниці, які створюють економічні блага та послуги.
- держава – регулятор економічних процесів, що здійснює макроекономічну політику та забезпечує правові рамки для функціонування ринку.
- іноземні економічні суб'єкти – міжнародні компанії, інвестори, які беруть участь у глобальних економічних процесах.

Основні ознаки суб'єктів національної економіки:

- економічна самостійність;
- взаємозалежність і взаємодія в межах господарської системи;
- відповідальність за прийняті рішення;
- здатність до адаптації в умовах економічних змін.

Залежно від механізму регулювання економічних процесів виділяють такі моделі розвитку національної економіки:

Ринкова модель – економічні відносини будуються на основі приватної власності та вільної конкуренції. Держава мінімально втручається в ринкові процеси.

Командно-адміністративна модель – економіка регулюється центральним плануванням, а основні засоби виробництва перебувають у власності держави.

Змішана модель – поєднує ринкові механізми та державне регулювання (найпоширеніша у світі модель).

Традиційна модель – економічна діяльність базується на традиціях, сільському господарстві та натуральному виробництві.

Для оцінки рівня розвитку національної економіки використовуються такі макроекономічні показники:

Валовий внутрішній продукт (ВВП) – загальна ринкова вартість всіх товарів і послуг, вироблених у країні за певний період.

Валовий національний дохід (ВНД) – загальний дохід резидентів країни незалежно від місця виробництва.

Рівень безробіття – відсоток працездатного населення, яке не має роботи, але активно її шукає.

Індекс споживчих цін (ІСЦ) – показник інфляції, що відображає зміну вартості споживчого кошика товарів і послуг.

Рівень інвестиційної активності – обсяг внутрішніх і зовнішніх інвестицій у виробничу та інфраструктурну сфери.

Баланс зовнішньої торгівлі – різниця між експортом та імпортом товарів і послуг.

Доходи населення та рівень бідності – показники, що характеризують рівень життя населення та доступність благ.

Індекс людського розвитку (ІЛР) – інтегральний показник, що враховує рівень освіти, тривалість життя та ВВП на душу населення.

Таким чином, економічна система держави визначає спосіб організації економічного життя та механізми розподілу ресурсів. Національна економіка складається з різних суб'єктів, які взаємодіють у межах певної моделі розвитку. Для аналізу рівня розвитку економіки використовуються макроекономічні показники, які дозволяють оцінити ефективність функціонування економічної системи та розробити шляхи її вдосконалення.

Тема 2. Фактори виробництва

Сукупний ресурсний потенціал України. Геополітичне розміщення України та оцінка її територіальних ресурсів. Природні умови та ресурси (природно-ресурсний потенціал).

Фактори виробництва є базовими елементами, що забезпечують процес створення товарів та послуг. До них традиційно відносять: природні ресурси (земля), трудові ресурси (праця), капітальні ресурси (капітал), підприємницьку діяльність та інформаційний фактор. Сукупність та

ефективність використання цих факторів визначають рівень економічного розвитку держави.

Сукупний ресурсний потенціал держави – це комплекс природних, трудових, виробничих, інфраструктурних та інноваційних ресурсів, що використовуються в економічній діяльності. Україна володіє значним ресурсним потенціалом, який включає:

- Природно-ресурсний потенціал – багаті поклади корисних копалин, родючі ґрунти, водні та лісові ресурси, вигідне географічне розташування.
- Трудовий потенціал – високий рівень освіти населення, кваліфікована робоча сила, значний демографічний потенціал.
- Виробничий потенціал – наявність розвиненої промислової бази, інфраструктури, енергетичних потужностей.
- Інформаційно-інноваційний потенціал – зростання ролі цифрових технологій, наукові розробки, перспективи індустрії 4.0.

Однак, сукупний ресурсний потенціал використовується нерівномірно, що обумовлено економічним дисбалансом, воєнними факторами та недостатнім рівнем інвестицій у модернізацію виробництва.

Геополітичне положення України визначає її роль у міжнародному поділі праці та світовій економічній системі. Основні геополітичні характеристики:

Розташування на перетині основних транспортних шляхів між Європою та Азією визначає стратегічний транзитний потенціал України. Вихід до Чорного моря надає можливість розвитку портової інфраструктури та морської торгівлі. Сусідство з країнами ЄС є важливим фактором економічної інтеграції, залучення інвестицій, торгівлі.

Природно-ресурсний потенціал є визначальним фактором економічної спеціалізації держави, основними компонентами якого є: мінерально-сировинні ресурси, земельні ресурси, водні ресурси, лісові ресурси.

Рациональне використання природно-ресурсного потенціалу є ключовим завданням державної політики, що вимагає сталого підходу до екологічного розвитку та збереження природного капіталу. Фактори виробництва формують основу економічного зростання держави. Україна має значний ресурсний потенціал, що включає природні, трудові та інфраструктурні ресурси. Однак їх ефективне використання залежить від внутрішніх та зовнішніх чинників, таких як геополітична стабільність, інвестиційна політика, рівень інноваційного розвитку та екологічна безпека.

Тема 3. Населення та трудові ресурси

*Чисельність та розселення населення, демографічна ситуація в Україні.
Трудові ресурси та зайнятість населення в Україні. Національний склад
України.*

Населення та трудові ресурси є ключовими факторами соціально-економічного розвитку будь-якої держави. Вони визначають виробничий потенціал країни, рівень її економічного зростання та конкурентоспроможність у глобальному просторі.

Україна є однією з найбільших країн Європи за площею, проте її населення демонструє тенденцію до скорочення. Основними факторами цього процесу є:

- високий рівень смертності при відносно низькій народжуваності;
- від'ємний природний приріст населення;
- значні міграційні процеси внаслідок воєнних дій;
- складна соціально-економічна ситуація, що впливає на рівень життя та рішення про народження дітей.

За останні десятиліття Україна втратила значну частку свого населення, і цей процес продовжується, що потребує ефективних демографічних та соціальних політик.

Розселення населення в Україні має нерівномірний характер. Основними особливостями є:

- висока концентрація населення у центральних, північних та західних регіонах, значна урбанізація;
- високий рівень міграції до великих міст, що призводить до депопуляції сільських територій;
- нерівномірний розподіл населення між регіонами – східні та південні регіони через воєнні дії зазнали значних демографічних втрат.

Сучасна демографічна ситуація України характеризується такими основними проблемами:

- скорочення чисельності населення через низьку народжуваність та високу смертність;
- старіння населення – частка осіб старшого віку значно перевищує кількість молоді;
- трудова міграція – значна частина працездатного населення виїжджає за кордон у пошуках кращих умов праці;
- депопуляція сільських територій через урбанізацію та скорочення можливостей працевлаштування в аграрному секторі.

Трудові ресурси – це частина населення, яка здатна брати участь у виробничій діяльності. Основні характеристики трудових ресурсів України:

- Високий рівень освіченості та кваліфікації працівників;
- Велика кількість трудових мігрантів, які працюють за кордоном (Польща, Німеччина, Чехія, Італія тощо);

- Гендерний дисбаланс у сфері зайнятості – жінки частіше працюють у соціальній сфері, медицині, освіті, тоді як чоловіки переважають у промисловості та будівництві.

Національний склад України демонструє етнічну різноманітність, що створює можливості для соціально-культурного розвитку.

Важливим напрямом державної політики є розвиток ринку праці, підтримка малого та середнього бізнесу, підвищення гнучкості трудового законодавства та стимулювання створення робочих місць.

Тема 4. Національне господарство України

Територіальна структура народного господарства України.

Функціональна структура народного господарства України. Галузева структура (сфери виробництва).

Територіальна структура народного господарства визначає просторову організацію економічної діяльності в країні та включає особливості розміщення виробничих і невиробничих галузей у межах окремих регіонів.

Через особливості історичного розвитку в Україні існують регіональні економічні диспропорції. Південь і Захід мають переважно аграрний характер, тоді як Схід та Центр є промислово розвиненими. Військові дії та економічна криза поглибили ці диспропорції, що потребує розробки стратегії регіонального вирівнювання.

Функціональна структура господарства України включає виробничу та невиробничу сфери, що забезпечують ефективне функціонування економіки.

До виробничої сфери входять галузі, що безпосередньо створюють матеріальні блага:

- промисловість (добувна і переробна);
- сільське господарство;
- будівництво;
- транспорт і зв'язок;
- енергетика.

Основний внесок у ВВП забезпечують промисловість та агропромисловий комплекс, хоча їхня частка в останні десятиліття поступово скорочується.

Невиробнича сфера охоплює галузі, які не створюють матеріальних благ, але забезпечують життєдіяльність суспільства:

- освіта;
- охорона здоров'я;
- державне управління;
- наука і культура;
- фінансовий сектор;
- туризм і рекреація.

В останні роки відбувається поступовий перехід до економіки знань, що означає збільшення частки послуг у структурі ВВП.

Галузева структура економіки України формується з трьох основних секторів:

Первинний сектор (сільське господарство та видобувна промисловість). До цього сектору входять:

- сільське господарство (рослинництво, тваринництво, рибальство);
- добувна промисловість (видобуток вугілля, нафти, газу, металевих руд).

Україна має значний природно-ресурсний потенціал, що дозволяє їй бути одним із провідних експортерів аграрної продукції та сировини.

Вторинний сектор (переробна промисловість, будівництво, енергетика) включає :

- Переробну промисловість (металургія, машинобудування, хімічна промисловість);
- Будівництво (житлове, промислове, інфраструктурне);
- Енергетичний комплекс (теплова, атомна, гідро- та альтернативна енергетика).

Основною проблемою є необхідність модернізації виробничих потужностей та підвищення енергоефективності.

Третинний сектор (сфера послуг):

Фінансові послуги (банки, страхові компанії);

- логістика та транспорт;
- освіта і наука;
- туризм і рекреація;
- державне управління та оборона.

Частка третинного сектору в Україні продовжує зростати, що відповідає загальносвітовим тенденціям.

Промисловість є основою національної економіки України, формуючи значну частку валового внутрішнього продукту (ВВП), забезпечуючи зайнятість населення та визначаючи економічну спеціалізацію країни. Промисловий комплекс включає низку галузей, що здійснюють виробництво товарів, переробку природних ресурсів та виготовлення продукції для інших сфер господарства.

Паливно-енергетичний комплекс (ПЕК) є стратегічною галуззю промисловості, що забезпечує енергетичну безпеку країни та ефективне функціонування інших секторів економіки. Основними видами палива, що видобуваються в Україні, є:

- Кам'яне та буре вугілля (Донбас, Львівсько-Волинський басейн);
- Нафта та природний газ (Дніпровсько-Донецька западина, Карпати, шельф Чорного моря).

Основні джерела електроенергії:

- Атомні електростанції (АЕС) – забезпечують понад 50% виробництва електроенергії (Запорізька, Рівненська, Хмельницька, Південноукраїнська АЕС).
- Теплові електростанції (ТЕС) – працюють на вугіллі, газі, мазуті.
- Гідроелектростанції (ГЕС) – Дніпровський каскад ГЕС.
- Альтернативна енергетика – вітрові, сонячні, біоенергетичні установки, що активно розвиваються.

Металургія є однією з провідних галузей промисловості України та ключовим елементом її зовнішньоторговельної спеціалізації.

Зосереджена у Донецькій, Дніпропетровській, Запорізькій областях. Виробляє чавун, сталь, прокат. Основні підприємства з виробництва алюмінію, титану, нікелю розташовані у Запорізькій, Дніпропетровській областях.

Машинобудування – це базова галузь промисловості, що забезпечує виробництво техніки, обладнання, транспортних засобів. Види машинобудування:

- Транспортне (автомобілебудування, суднобудування, авіаційна промисловість) – Запоріжжя, Харків, Львів.
- Сільськогосподарське – Харків, Кропивницький, Херсон.
- Приладобудування, електроніка – Київ, Вінниця.

Хімічний комплекс включає виробництво хімічних речовин, полімерів, фармацевтичної продукції.

Основні підгалузі

- Основна хімія – виробництво мінеральних добрив, кислоти, соди (Рівне, Черкаси, Суми).
- Нафтопереробна промисловість – виробництво бензину, дизельного палива (Кременчук, Дрогобич).
- Фармацевтична промисловість – Київ, Харків, Львів.

Будівельна галузь охоплює виробництво будматеріалів, конструкцій, виконання інженерних та архітектурних робіт.

Основні види будівельних матеріалів

- Цементна промисловість – Балаклія, Кам'янець-Подільський.
- Склоробна промисловість – Львівська, Донецька області.
- Виробництво будівельної техніки – Харків, Дніпро.

Лісопромисловий комплекс охоплює заготівлю деревини, виробництво пиломатеріалів, меблів, паперової продукції. Основні райони – Карпати, Полісся. Основні напрями:

- Деревообробна промисловість – виготовлення пиломатеріалів (Закарпаття).
- Целюлозно-паперова промисловість – виробництво паперу, картону (Коростень, Житомир).
- Меблева промисловість – Львів, Київ.

Легка промисловість. Виробляє товари широкого вжитку: текстиль, одяг, взуття. Основні підгалузі:

- Текстильна промисловість – Житомир, Чернігів.
- Швейна промисловість – Київ, Львів, Харків.
- Взуттєва промисловість – Бровари, Луцьк.

Харчова промисловість включає виробництво продуктів харчування та напоїв. Основні підгалузі:

- Цукрова промисловість – Полтавська, Вінницька області.
- Олійно-жирова промисловість – Кіровоград, Харків.
- М'ясо-молочна промисловість – Київ, Дніпро, Львів.
- Алкогольна та безалкогольна продукція – Львів, Одеса.

Промисловий комплекс України є багатогалузевим, однак стикається з низкою проблем, серед яких:

- застаріла матеріально-технічна база;
- недостатня інтеграція у світову економіку;
- потреба у диверсифікації та модернізації виробництва.

Основними перспективами розвитку є впровадження інноваційних технологій, енергозбереження, розвиток альтернативної енергетики та підтримка експортного потенціалу.

Сільське господарство є ключовою складовою економіки України, забезпечуючи продовольчу безпеку країни та значний внесок у її експортний потенціал. Завдяки родючим ґрунтам, сприятливим кліматичним умовам та розвинутій аграрній інфраструктурі, Україна є одним із провідних світових виробників сільськогосподарської продукції. Сільське господарство України характеризується такими особливостями:

- значною часткою у ВВП країни;
- високим рівнем експорту агропродукції (зернові, олійні культури, м'ясо-молочні продукти);
- різноманітністю агрокліматичних зон, що сприяє вирощуванню різних культур і розведенню тварин;
- поєднанням великих агрохолдингів і фермерських господарств.

Проблемами розвитку галузі є нестабільність цін на світових ринках, недостатнє фінансування та потреба в модернізації агротехнологій.

Рослинництво є основною складовою сільського господарства України, забезпечуючи країну продовольчими ресурсами та експортним потенціалом. Основні групи культур:

- Зернові культури – пшениця, кукурудза, ячмінь, жито (вирощуються переважно в лісостеповій та степовій зонах).
- Олійні культури – соняшник, ріпак, соя (основні райони – центральні та південні області).
- Бобові культури – горох, квасоля, сочевиця.
- Цукроносні культури – цукровий буряк (Лісостепова зона).

- Технічні культури – льон, тютюн, коноплі.
- Овочеві культури – картопля, капуста, помідори, огірки (виросують у всіх регіонах, найбільше – в Поліссі та Лісостепу).
- Фрукти та виноград – переважно в Закарпатті, Криму, Одеській області.

Сучасні тенденції у рослинництві включають інтенсивне використання новітніх агротехнологій, розвиток органічного землеробства та розширення експортного потенціалу.

Тваринництво забезпечує виробництво м'яса, молока, вовни, яєць та інших продуктів харчування. Основні галузі тваринництва

- Скотарство – розведення великої рогатої худоби для виробництва молока та м'яса (центральні та західні області).
- Свинарство – найбільше розвинене в Лісостепу та Поліссі, забезпечує внутрішнє споживання та експорт.
- Птахівництво – виробництво м'яса птиці та яєць (основні центри – Київська, Черкаська, Вінницька області).
- Вівчарство – поширене в Карпатах і степових районах Півдня.
- Козівництво – як перспективний напрям виробництва молочних продуктів.

Україна є одним із світових лідерів у виробництві меду. Основні особливості розвитку бджільництва:

- Виробництво понад 70 тис. тонн меду на рік.
- Високий експортний потенціал.
- Проблеми, пов'язані з використанням пестицидів у сільському господарстві, що негативно впливає на популяцію бджіл.

Бджільництво відіграє важливу роль у запиленні сільськогосподарських культур, що сприяє підвищенню врожайності.

Агропромисловий комплекс (АПК) включає сільське господарство, харчову промисловість, переробку, транспорт та логістику аграрної продукції. Соціально-економічні аспекти розвитку АПК включають:

- Високий рівень зайнятості сільського населення.
- Державна підтримка у вигляді дотацій, пільгового кредитування.
- Залучення іноземних інвестицій у розвиток аграрного виробництва.
- Використання цифрових технологій (агродрони, точне землеробство).

До екологічних аспектів розвитку АПК відносять:

- Забруднення ґрунтів через надмірне використання мінеральних добрив і пестицидів.
- Втрату родючості ґрунтів через інтенсивне землеробство.
- Вирубка лісів під сільськогосподарські угіддя.

- Забруднення водних ресурсів через сільськогосподарське виробництво.
- Необхідність розвитку органічного землеробства та екологічно чистого тваринництва.

Основні перспективи розвитку агропромислового комплексу України пов'язані з впровадженням сучасних технологій, екологічними ініціативами, розвитком експорту та залученням інвестицій у галузь. Сільськогосподарський комплекс України має значний потенціал для подальшого розвитку завдяки родючим ґрунтам, вигідному географічному положенню та високій конкурентоспроможності на світових ринках.

Україна має потужний економічний потенціал, однак його ефективне використання стримується регіональними диспропорціями, застарілою структурою промисловості та недоліками в системі управління.

Розділ 2. Модернізація економіки та особливості її здійснення в Україні

Тема 5. Особливості розвитку національної туристичної індустрії

Сучасний туристичний ринок та його складові. Типи туристичних ринків. Сутність економічної діяльності в галузі туризму. Туристичний комплекс України. Стратегія розвитку туризму в Україні.

В Україні туризм є важливим напрямом економічної діяльності, що має значний потенціал у контексті відновлення та розвитку.

Туристичний ринок – це сукупність економічних відносин між суб'єктами туристичної діяльності з приводу виробництва, реалізації та споживання туристичних послуг та товарів. Основними складовими туристичного ринку є:

- Попит на туристичні послуги – кількість і види послуг, які споживачі готові придбати за певних умов.
- Пропозиція туристичних послуг – сукупність туристичних продуктів, що формуються підприємствами індустрії туризму.
- Конкуренція – взаємодія суб'єктів ринку у боротьбі за туристів та інвестиції.
- Інвестиції в туристичний сектор – капіталовкладення у розвиток готельної, транспортної та рекреаційної інфраструктури.
- Державне регулювання туризму – правові механізми, що регулюють діяльність туристичних операторів, стандарти якості та безпеки туристичних послуг.

Різноманітність туристичних ринків пояснюється різними критеріями їхньої класифікації:

- Міжнародний туристичний ринок – це система економічних відносин, що виникають у процесі виробництва, реалізації та споживання

туристичних послуг між країнами, а також між національними та міжнародними туристичними компаніями. Він охоплює всі аспекти організації міжнародного туризму, включаючи транспорт, готельний бізнес, туристичні послуги, культурні об'єкти та інші складові інфраструктури.

- Національний туристичний ринок – це сукупність економічних відносин, що виникають в процесі організації та надання туристичних послуг всередині країни, між її суб'єктами, а також між національними туристами та постачальниками послуг. Це внутрішній ринок, який включає всі аспекти, що забезпечують споживання туристичних послуг на території конкретної країни.
- Регіональний туристичний ринок – це система економічних відносин, що виникають у процесі виробництва, реалізації та споживання туристичних послуг і товарів у межах певного регіону.

Туристична галузь є багатогалузевим комплексом, що об'єднує підприємства, зайняті у сфері гостинності, транспорту, харчування, розваг та рекреації. Економічна роль туризму:

- Туризм здійснює внесок у ВВП країни (туризм формує значну частку доходів бюджету через податки та збори).
- Туризм створює робочі місця (зайнятість у сфері туризму охоплює транспорт, готельний бізнес, розважальні послуги).
- Туризм залучає іноземні інвестиції (розвиток готельно-ресторанного бізнесу та інфраструктурних об'єктів).

Туристичні послуги є «невидимим експортом», оскільки вони приносять валютні надходження від іноземних туристів без вивезення матеріальних товарів.

Туристична інфраструктура є ключовим елементом розвитку туристичного сектору, оскільки визначає можливості обслуговування туристів, створює умови для їхнього комфортного перебування, а також сприяє економічному зростанню регіонів

Туристичний комплекс України – це система взаємопов'язаних елементів, що забезпечують розвиток індустрії туризму та її інтеграцію у світовий ринок. Основними складовими туристичного комплексу є:

- Природно-рекреаційні ресурси (Карпати, Чорноморське узбережжя, національні парки).
- Культурно-історичні об'єкти (Софія Київська, Кам'янець-Подільська фортеця, Львівський історичний центр).
- Транспортна інфраструктура (авіація, залізничне, автомобільне сполучення).
- Готельно-ресторанний бізнес (готелі, хостели, ресторани, кафе).
- Інфраструктура розваг та іvent-заходів (фестивалі, концерти, спортивні заходи).

З метою підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі необхідно реалізувати комплексну державну стратегію розвитку туризму. Серед основних напрямів розвитку туризму слід зазначити:

- Підтримка внутрішнього туризму (розвиток зеленого туризму, популяризація національного культурного спадку).
- Покращення якості туристичних послуг (сертифікація готелів, стандартизація сервісу).
- Залучення іноземних туристів (просування України на міжнародному ринку).
- Розвиток транспортної та готельної інфраструктури (будівництво нових аеропортів, модернізація автошляхів).
- Цифровізація туристичних послуг (впровадження електронних сервісів бронювання, мобільних додатків для туристів).

Україна має значний туристичний потенціал завдяки природним, культурним та історичним ресурсам. Вдосконалення туристичної інфраструктури, покращення сервісу та залучення інвестицій сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності національного туристичного ринку та його інтеграції у світову економіку.

Тема 6. Інфраструктура як наукова категорія

Визначення та сутність інфраструктури. Основні види інфраструктури.

Функції інфраструктури. Інфраструктура як фактор економічного розвитку. Тенденції розвитку інфраструктури в сучасних умовах.

Інфраструктура – це сукупність галузей, підприємств та організацій, які забезпечують функціонування економічної, соціальної та інституційної сфер суспільства. Вона є необхідним компонентом стійкого економічного розвитку, сприяє підвищенню ефективності виробництва, формуванню конкурентних переваг країни та поліпшенню якості життя населення.

З наукової точки зору, інфраструктура розглядається як системне утворення, що складається з взаємопов'язаних елементів, які забезпечують підтримку та розвиток основних секторів економіки.

Інфраструктура поділяється на кілька ключових типів:

1. Економічна інфраструктура – включає транспортні мережі, енергетичну систему, зв'язок, логістичні хаби, фінансові інститути. Вона забезпечує ефективний розподіл ресурсів та оптимізацію виробничих процесів.

2. Соціальна інфраструктура – охоплює заклади освіти, охорони здоров'я, культури, житлово-комунальне господарство, що забезпечують належні умови життєдіяльності населення.

3. Виробнича інфраструктура – охоплює галузі, що безпосередньо пов'язані з обслуговуванням виробничого сектору,

зокрема, транспорт, зв'язок, складське господарство, інформаційні технології.

4. Інноваційна інфраструктура – включає наукові установи, дослідницькі центри, технопарки, бізнес-інкубатори, які сприяють технологічному розвитку.

5. Інституційна інфраструктура – передбачає державні та громадські організації, що забезпечують регулювання економічних процесів та підтримку функціонування ринку.

Інфраструктура виконує низку функцій, серед яких:

- Забезпечувальна – створює умови для функціонування господарської діяльності.
- Стимулююча – сприяє економічному зростанню та соціальному розвитку.
- Регулююча – формує економічне середовище через систему регулюючих механізмів.
- Інтеграційна – забезпечує взаємозв'язок між різними секторами економіки.
- Соціальна – сприяє підвищенню рівня життя та добробуту населення.

Інфраструктура є важливим фактором стійкого економічного зростання. Високий рівень розвитку інфраструктури сприяє залученню інвестицій, підвищенню продуктивності праці, оптимізації витрат на виробництво та покращенню конкурентоспроможності національної економіки.

Економічна ефективність інфраструктурних проєктів оцінюється за такими показниками, як коефіцієнт капіталовіддачі, рівень зайнятості, продуктивність праці та індекс логістичної ефективності.

Сучасний розвиток інфраструктури характеризується такими тенденціями:

- Діджиталізація та впровадження «розумних» технологій у міському управлінні, транспорті, енергетиці.
- Екологізація – перехід до екологічно чистих та енергоефективних технологій.
- Глобалізація та інтеграція інфраструктурних мереж на міжнародному рівні.
- Приватизація та державно-приватне партнерство у сфері інфраструктурного будівництва та управління.
- Розвиток транспортної логістики як основи міжнародної торгівлі.

Інфраструктура є фундаментальним елементом економічного розвитку, що забезпечує ефективне функціонування економіки, сприяє підвищенню конкурентоспроможності та покращенню соціально-економічного добробуту населення. Її розвиток є ключовим напрямом

державної політики та інвестиційної діяльності, що потребує стратегічного підходу та сучасних технологічних рішень.

Тема 7. Особливості регіонів та регіональної політики в Україні

Особливості регіонального поділу України. Регіональний аналіз соціально-економічного розвитку України. Основні проблеми регіонального розвитку. Основні напрями регіональної політики України.

Регіональна політика є важливим інструментом управління соціально-економічним розвитком територій, спрямованим на забезпечення збалансованого розвитку регіонів, зменшення міжрегіональних диспропорцій та підвищення конкурентоспроможності територій. В Україні регіональна політика формується на основі європейських принципів децентралізації та територіального розвитку.

Регіони України характеризуються значною диференціацією за природно-географічними, демографічними, економічними та соціальними показниками. Виділяють такі основні групи регіонів:

- Промислові регіони (Донецька, Дніпропетровська, Запорізька області) – розвинена важка промисловість, висока урбанізація, екологічні проблеми.
- Агропромислові регіони (Полтавська, Вінницька, Черкаська області) – домінування сільського господарства, високий потенціал аграрного виробництва.
- Туристично-рекреаційні регіони (Закарпатська, Львівська, Одеська області, АР Крим) – значний природний, культурний та рекреаційний потенціал.
- Регіони з переважаючим лісовим та водним ресурсним потенціалом (Волинська, Рівненська, Чернігівська області) – низька густота населення, значна лісистість, екологічна чистота.
- Столичний регіон (м. Київ і Київська область) – високий рівень економічного розвитку, зосередження фінансових, адміністративних та інноваційних центрів.

Основні проблеми регіонального розвитку:

- Економічні диспропорції – значні відмінності в рівнях доходів, зайнятості та інвестиційної активності між регіонами.
- Демографічна ситуація – депопуляція, старіння населення, внутрішня та зовнішня міграція.
- Інфраструктурна нерівність – нерівномірний розвиток транспортної, комунальної та соціальної інфраструктури.
- Екологічні проблеми – деградація земель, забруднення довкілля в індустріальних регіонах.

Регіональна політика України спрямована на забезпечення збалансованого розвитку регіонів та зменшення територіальних диспропорцій шляхом:

- Децентралізації управління – передача повноважень і фінансових ресурсів на місцевий рівень.
- Підтримки депресивних територій – стимулювання економічного розвитку регіонів з низьким рівнем доходів.
- Розвитку інфраструктури – модернізація транспортних мереж, енергетичних потужностей, соціальних об'єктів.
- Інвестиційної політики – створення сприятливих умов для залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій.
- Євроінтеграційних процесів – імплементація європейських принципів регіонального управління та використання європейських фінансових інструментів підтримки розвитку.

Регіональна політика України є ключовим механізмом забезпечення сталого розвитку територій. Вона повинна ґрунтуватися на принципах децентралізації, рівномірного економічного зростання та соціальної згуртованості. Подальша ефективність регіонального розвитку залежатиме від комплексного підходу до управління ресурсами, зменшення диспропорцій та залучення інвестицій для стимулювання економічної активності в усіх регіонах країни.

Тема 8. Сучасний стан фінансово-кредитної системи України

Державні фінанси України.

Фінанси підприємств та організацій, населення.

Фінансово-банківська система.

Перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України.

Державні фінанси України являють собою сукупність грошових ресурсів, які держава отримує через податки, збори та інші обов'язкові платежі, а також використовує для забезпечення функціонування державного апарату, фінансування суспільних потреб, соціальних програм та економічного розвитку. Основні компоненти державних фінансів:

- Державний бюджет — це основний фінансовий план держави, який визначає доходи та витрати уряду на певний період, зазвичай на рік. Основні джерела доходів бюджету — це податки, митні збори, державні позики та інші.
- Фіскальна політика — це політика уряду щодо управління державними фінансами, включаючи податкову систему, державні витрати, державний борг та інші механізми впливу на економіку через фінанси.
- Державний борг — зобов'язання держави перед внутрішніми та зовнішніми кредиторами, що можуть включати як короткострокові, так і довгострокові позики.

Фінанси підприємств відображають економічні відносини, що виникають у процесі виробничої та господарської діяльності підприємств, а також в процесі розподілу та використання прибутку. Вони включають:

- Капітал підприємств — джерела фінансування діяльності підприємств (власний і позиковий капітал).
- Фінансова звітність — баланси, звіти про доходи та витрати, які показують стан і результати діяльності підприємств.
- Рентабельність і ліквідність — показники, що оцінюють ефективність і фінансову стійкість підприємства.

Фінанси населення є частиною фінансової системи, яка відображає доходи та витрати домогосподарств. Основними їх аспектами є:

- Доходи населення — це заробітна плата, пенсії, соціальні виплати, підприємницькі доходи тощо.
- Споживчі витрати — витрати на товарні та послугові потреби населення, а також збереження та інвестування.
- Фінансові заощадження — це сума накопичених фінансових активів, що можуть бути збережені чи інвестовані в різні інструменти, такі як депозити, цінні папери, інвестиційні фонди.

Фінансово-банківська система України — це складна сукупність інститутів та механізмів, які забезпечують функціонування фінансових відносин між суб'єктами економіки, регулювання обігу грошей, кредитних та інвестиційних ресурсів. Основні компоненти фінансово-банківської системи:

- Національний банк України — центральний орган, що здійснює грошово-кредитну політику, визначає монетарну політику та контролює валютні резерви країни.
- Комерційні банки — здійснюють операції з надання кредитів, депозитів, обслуговування клієнтів, виконання платежів та інші банківські операції.
- Фінансові ринки — ринки цінних паперів, облігацій, валютні та фондові ринки, через які реалізуються фінансові ресурси.
- Страхові компанії, інвестиційні фонди, пенсійні фонди — це інститути, що допомагають збирати та спрямовувати капітал для фінансування різноманітних проектів.

В умовах постійних економічних змін, військової агресії та нестабільності фінансова система України потребує подальшого реформування і стабілізації. Перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України полягають у створенні стабільної, прозорої та ефективної системи фінансування економічного розвитку країни, що дозволить залучити інвестиції та підвищити рівень життя громадян.

Тема 9. Інвестиції та інноваційна діяльність.

Інвестиційна політика України.

Науково-технічна та інноваційна політика України.

Проблеми та перспективи інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні.

Інвестиційна політика держави – це система заходів, спрямованих на створення сприятливого інвестиційного клімату, залучення вітчизняних та іноземних інвестицій для економічного зростання. Основними завданнями інвестиційної політики України є:

- Забезпечення макроекономічної стабільності для підвищення рівня довіри інвесторів.
 - Залучення іноземних інвестицій, зокрема у високотехнологічні галузі.
 - Розвиток національного капіталу через стимулювання внутрішніх інвесторів.
 - Поліпшення нормативно-правової бази для регулювання інвестиційної діяльності.
 - Державна підтримка пріоритетних галузей (аграрний сектор, ІТ, машинобудування, інфраструктурні проекти тощо).
- Основними видами інвестицій є:

- Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) – вкладення капіталу зарубіжними компаніями та інвесторами в економіку України.
- Внутрішні інвестиції – фінансування розвитку підприємств за рахунок національного капіталу.
- Портфельні інвестиції – купівля цінних паперів та інших фінансових інструментів.
- Державні інвестиції – бюджетне фінансування інфраструктурних та стратегічних проектів.

Інноваційна діяльність – це комплекс заходів, пов'язаних із розробкою, впровадженням та комерціалізацією новітніх технологій, продукції та послуг. Науково-технічна та інноваційна політика України спрямована на:

- Модернізацію промислового виробництва шляхом впровадження новітніх технологій.
- Розвиток наукових досліджень і технологічних стартапів через фінансування наукових установ і бізнес-інкубаторів.
- Цифровізацію економіки через впровадження ІТ-рішень у виробничі та управлінські процеси.
- Розширення міжнародного науково-технічного співробітництва для обміну технологіями та знаннями.

Основними джерелами фінансування інноваційної діяльності є:

- Державний бюджет та грантові програми.
- Приватні інвестиції та венчурні фонди.
- Програми міжнародних фінансових організацій (Світовий банк, ЄБРР).

Проблеми та перспективи інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні

Основними проблемами інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні є:

- Недостатній рівень захисту прав інвесторів.
- Дефіцит довгострокових фінансових ресурсів.

- Високий рівень тіньової економіки.
- Обмежений доступ малих та середніх підприємств до фінансування.

Перспективи інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні полягають в:

- покращенні інвестиційного клімату через боротьбу з корупцією та реформування судової системи;
- підвищенні привабливості інноваційних галузей, таких як ІТ, біотехнології, альтернативна енергетика.
- інтеграції у світовий ринок інновацій через участь у міжнародних програмах (Horizon Europe, World Bank).
- розвитку технопарків і кластерів для стимулювання інноваційної діяльності.

Інвестиційна та інноваційна політика є ключовими чинниками економічного зростання. Для забезпечення сталого розвитку необхідно створювати сприятливі умови для інвестування, підтримувати науково-технічний прогрес і активно інтегрувати українські підприємства у світові інноваційні процеси.

Тема 10. Особливості формування зовнішньоекономічних зв'язків України

Державне регулювання ЗЕД в Україні.

Основні види ЗЕД України. Структура та географія зовнішньоекономічних зв'язків України. Перспективи розвитку ЗЕД України.

Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) є важливою складовою національної економіки, що визначає інтеграцію України у світову систему господарства. Державне регулювання ЗЕД спрямоване на забезпечення рівних умов для національних та іноземних суб'єктів господарювання, захист внутрішнього ринку, стимулювання експорту та залучення іноземних інвестицій.

Основними нормативно-правовими актами, що регулюють ЗЕД України, є:

- Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність".
- Податковий та Митний кодекси України.
- Закони про міжнародну торгівлю, інвестиційну діяльність та валютне регулювання.
- Міжнародні угоди та двосторонні договори про співпрацю в межах СОТ, ЄС та інших міжнародних організацій.

Методи державного регулювання ЗЕД поділяються на:

1. Тарифні методи – митне оподаткування імпорту та експорту товарів (митні збори, акцизи, ПДВ на імпорт).

2. Нетарифні методи – квотування, ліцензування, технічні бар'єри, антидемпінгові заходи.

3. Адміністративні заходи – державний контроль за сертифікацією продукції, валютним регулюванням та дотриманням міжнародних норм торгівлі.

Важливими інструментами державного регулювання є:

- Експортне стимулювання (податкові пільги, компенсаційні механізми для виробників-експортерів).
- Контроль за імпортом для захисту внутрішнього виробника.
- Механізм інвестиційного сприяння.

До основних видів ЗЕД належать:

- Міжнародна торгівля товарами та послугами (експорт, імпорт).
- Інвестиційна діяльність (прямі іноземні інвестиції, портфельні інвестиції).
- Співробітництво у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності.
- Міжнародна кооперація виробництва (створення спільних підприємств, франчайзинг).
- Фінансові та кредитні операції на зовнішніх ринках.
- Туристична діяльність (в'їзний та виїзний туризм).

Структура зовнішньої торгівлі України. Основу експорту України становлять: продукція АПК (зернові культури, олія), метали, машини, продукція хімічної промисловості, ІТ-послуги. Основні статті імпорту: енергоресурси (газ, нафта, паливо), обладнання, транспортні засоби, фармацевтичні препарати, товари народного споживання.

Основні торговельні партнери України: Європейський Союз (ЄС) – понад 40% зовнішньоторговельного обороту (Німеччина, Польща, Італія, Нідерланди); Азійські країни, США – інвестиційне та технологічне співробітництво, Близький Схід та Африка – експорт аграрної продукції, хімічної промисловості.

Завдяки Угоді про асоціацію з ЄС, Україна отримала преференційний доступ до європейських ринків, що стимулювало зростання експорту.

З огляду на сучасні глобальні виклики та внутрішні проблеми, перспективи розвитку ЗЕД України включають:

1. Поглиблення інтеграції з ЄС – збільшення частки експорту до країн Євросоюзу через подальше виконання Угоди про асоціацію та адаптацію національних стандартів до європейських норм.
2. Диверсифікація ринків збуту – зменшення залежності від окремих ринків та пошук нових торговельних партнерів у країнах Азії, Латинської Америки та Африки.
3. Залучення іноземних інвестицій – стимулювання прямих інвестицій через спрощення регуляторних процедур та поліпшення інвестиційного клімату.
4. Розвиток транспортно-логістичної інфраструктури – використання транзитного потенціалу України для залучення міжнародних вантажоперевезень.

5. Інноваційний розвиток та цифровізація ЗЕД – впровадження сучасних технологій для оптимізації зовнішньоторговельних процесів, автоматизація митних процедур, розвиток електронної комерції.
6. Енергетична незалежність – диверсифікація постачання енергоносіїв, розвиток власних ресурсів.

Зовнішньоекономічна діяльність України є важливим інструментом економічного розвитку, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності національного виробника, створенню робочих місць і зміцненню фінансової стабільності. Для ефективної інтеграції у світовий ринок необхідні вдосконалення державного регулювання ЗЕД, активне залучення інвестицій, розширення міжнародної співпраці та модернізація економіки України.

4. ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ, СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Економічна система держави як наукова категорія

План

Суб'єкти національної економіки, її найважливіші ознаки та моделі
Найважливіші показники рівнів розвитку національної економіки.
Геополітичне розміщення України.
Природні умови та ресурси (природно-ресурсний потенціал).
України.

Завдання:

Підготовка до опитування та аналізу питань згідно плану.

Література

1. Антонюк В., Підоричева І., Ляшенко В. Професійно-кваліфікаційні диспропорції ринку праці як перешкода для структурної трансформації підприємницького сектору України в сучасних і повоєнних умовах // Економіка України. 2024. № 2(747). С. 3–31.
2. Бандура О. В. Циклічність як форма поєднання стабільності та нестабільності в економічному розвитку // Економіка і прогнозування. 2019. № 4. С. 7–23.
3. Вишневський В. П., Гаркушенко О. М., Князєв С. І., Липницький Д. В., Чекіна В. Д. Цифровізація економіки України: трансформаційний потенціал: монографія. Київ: Академперіодика, 2020. 188 с.
4. Гринів Л. С., Кічурчак М. В. Національна економіка України: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 470 с.

Тема 2. Фактори виробництва

План

Сукупний ресурсний потенціал України.
Геополітичне розміщення.
України та оцінка її територіальних ресурсів.
Природні умови та ресурси (природно-ресурсний потенціал).

Завдання:

Підготовка виступів з доповідями та презентаціями за вказаним планом.
Підготуватись до дискусії та обговорення питань.

Література

1. Бандура О.В. Циклічність як форма поєднання стабільності та нестабільності в економічному розвитку. Економіка і прогнозування. № 4. 2019. С. 7-23.
2. Національна економіка: навчальний посібник (у рисунках, схемах і таблицях) О. І. Котикова, О. А. Горобченко, Т. Г. Олійник, І. Г. Крилова, І. О. Мельник, О. А. Купчишина. Миколаїв: Іліон, 2020. 196 с.
3. Койбічук В.В., Безбах Т.І. Дослідження характеру та значимості впливу факторів ринку праці на інвестиційну привабливість країни. Економіка і прогнозування. № 2. 2020. С. 80- 96.

Тема 3. Населення та трудові ресурси

План

Чисельність та розселення населення, демографічна ситуація в Україні.
Трудові ресурси та зайнятість населення в Україні.
Національний склад України.

Завдання:

Підготовка виступів з доповідями та презентаціями за вказаним планом.
Підготуватись до дискусії та обговорення питань.

Література

1. Гук Л. Потенціал дистанційних моделей зайнятості під час криз нестабільності // Економіка України. 2024. № 2(747). С. 47–61.
2. Економіка України в дослідженнях і прогнозах: 20 років діяльності Інституту економіки та прогнозування НАН України: монографія / відп. ред. акад. НАН України В. М. Гєєць. НАН України, ДУ "Ін-т екон. та прогноз. НАН України". Київ, 2018. 568 с.
3. Кістерський Л. Освітні виклики європейського ринку // Економіка України. 2024. № 2(747). С. 62–82.
4. Українська міграція в умовах глобальних і національних викликів ХХІ століття: наукове видання / наук. ред. У.Я. Садова. Львів, 2019. 110 с.

Тема 4. Національне господарство України

План

Загальні риси господарства України.
Територіальна структура народного господарства України.
Функціональна структура народного господарства України.
Галузева структура (сфери виробництва).

Завдання:

Підготовка виступів з доповідями та презентаціями за вказаним планом.
Підготуватись до дискусії та обговорення питань.

Література

1. Гринів Л. С., Кічурчак М. В. Національна економіка України: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 470 с.
2. Гук Л. Потенціал дистанційних моделей зайнятості під час криз нестабільності // Економіка України. 2024. № 2(747). С. 47–61.
3. Заблоцький Б. Національна економіка: підручник. Львів: Новий світ, 2009. 582 с.
4. Тарасевич В. Діяльнісна знаннєво-інформаційна теорія цінності: концептуальна і чуттєво-емоційна теоретичні моделі // Економіка України. 2024. № 2(747). С. 32–46.
5. Хомин П. Україна як заручниця держави // Економіка України. 2024. № 2(747). С. 83–99.

Тема 5. Особливості розвитку національної туристичної індустрії

План

Сучасний туристичний ринок та його складові.
Типи туристичних ринків.
Сутність економічної діяльності в галузі туризму.
Туристичний комплекс України.
Стратегія розвитку туризму в Україні.

Завдання:

Підготовка виступів з доповідями та презентаціями за вказаним планом.
Підготуватись до проведення мозкового штурму.

Література

1. Гапоненко Г. І., Євтушенко О. В., Шамара І. М. Туристичний ринок в Україні: тенденції та приховані можливості // Український журнал прикладної економіки. 2020. Т. 5, №1. С. 64–72.
2. Гапоненко Г. І., Парфіненко А. Ю., Шамара І. М. Організація сільського зеленого туризму: підручник для студентів спеціальності «Туризм». Суми: ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2021. 300 с.
3. Гапоненко Г. І., Парфіненко А. Ю., Шамара І. М. Концепція сталого розвитку туризму в післявоєнній Україні як пріоритетний напрям комплексного відновлення галузі // Перспективи розвитку індустрії туризму та гостинності в Україні на основі досвіду Європейського Союзу. Рига: Baltija Publishing, 2023. С. 144–165.

Тема 6. Інфраструктура як наукова категорія

План

Визначення та сутність інфраструктури.
 Основні види інфраструктури.
 Функції інфраструктури.
 Інфраструктура як фактор економічного розвитку.
 Тенденції розвитку інфраструктури в сучасних умовах.

Завдання:

Підготовка до опитування та аналізу питань згідно плану.

Література

1. Койбічук В.В., Безбах Т.І. Дослідження характеру та значимості впливу факторів ринку праці на інвестиційну привабливість країни. Економіка і прогнозування. №. 2. 2020. С. 80- 96.
2. Національна економіка: навч. посіб. / кол. авт.: Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, Т. М. Камінська та ін.; за заг. ред. Л. С. Шевченко. Харків: Нац. ун-т «Юрид. акад. України», 2011. 182 с.
3. Тарасевич В. Діяльнісна знаннєво-інформаційна теорія цінності: концептуальна і чуттєво-емоційна теоретичні моделі // Економіка України. 2024. № 2(747). С. 32–46.

Тема 7. Особливості регіонів та регіональної політики в Україні

План

Особливості регіонального поділу України.
 Регіональний аналіз соціально-економічного розвитку України.
 Основні проблеми регіонального розвитку.
 Основні напрями регіональної політики України

Завдання:

Підготовка виступів з доповідями та презентаціями за вказаним планом.
 Підготуватись до дискусії та обговорення питань.

Література

1. Бандура О.В. Циклічність як форма поєднання стабільності та нестабільності в економічному розвитку. Економіка і прогнозування. № 4. 2019. С. 7-23.
2. Національна економіка: навчальний посібник (у рисунках, схемах і таблицях) О. І. Котикова, О. А. Горобченко, Т. Г. Олійник, І. Г. Крилова, І. О. Мельник, О. А. Купчишина. Миколаїв: Іліон, 2020. 196 с.

3. Осташко Т.О., Кобута І.В. Зміни у світовій торгівлі та торговельній політиці в умовах пандемії COVID-19: виклики і можливості для України. Економіка і прогнозування № 3 2020. С. 7-24.

Тема 8. Сучасний стан фінансово-кредитної системи України

План

Державні фінанси України.

Фінанси підприємств та організацій, населення.

Фінансово-банківська система.

Перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України.

Завдання:

Підготовка до опитування та аналізу питань згідно плану.

Література

1. Гриценко Л. Л., Тютюник І. В. (ред.) Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (Суми, 4–5 грудня 2023 р.). Суми: Сумський державний університет, 2023. 81 с.
2. Сучасний стан та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України: колективна монографія. Полтава: ПП «Астроя», 2021. 86 с.
3. Вовченко О. С., Єгоричева С. Б. Фінансова стабільність банків в умовах динамічного макроекономічного середовища: монографія. Полтава: ПУЕТ, 2021. 233 с.
4. Мещеряков А. А., Архирейська Н. В. Гроші та кредит (практикум): навчальний посібник. Дніпро: УМСФ, 2022. 171 с.
5. Микуляк М. М., Кугляр А. А. Сучасний стан банківського кредитування в Україні // Modern Economics. 2023. № 38. С. 84–89.

Тема 9. Інвестиції та інноваційна діяльність.

План

Інвестиційна політика України.

Науково-технічна та інноваційна політика України.

Проблеми та перспективи інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні.

Завдання:

Підготовка виступів з доповідями та презентаціями за вказаним планом.

Підготуватись до дискусії та обговорення питань.

Література

1. Музиченко А. С. Інвестиційна діяльність в Україні: навч. посіб. Київ: Кондор, 2024. 308 с.
2. Коверга С. В., Касьянова Н. В., Павлович Р. В. Інвестиційне забезпечення розвитку національної інноваційної системи України: стратегія, оцінка, концепції: монографія. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2020. 197 с.
3. Койбічук В.В., Безбах Т.І. Дослідження характеру та значимості впливу факторів ринку праці на інвестиційну привабливість країни. Економіка і прогнозування. №. 2. 2020. С. 80- 96.
4. Шовкун І.А. Інвестиційний клімат як чинник промислового розвитку України. Економіка і прогнозування. № 4. 2019. С.70-103.

Тема 10. Особливості формування зовнішньоекономічних зв'язків України

План

Державне регулювання ЗЕД в Україні.

Основні види ЗЕД України.

Структура та географія зовнішньоекономічних зв'язків України.

Перспективи розвитку ЗЕД України.

Завдання:

Підготовка до опитування та аналізу питань згідно плану.

Література

1. Дунська А. Р. Зовнішньоекономічна діяльність: теорія і практика. Київ: Кондор, 2022. 688 с.
2. Сеннікова А. А. Зовнішньоекономічна діяльність України в умовах воєнного стану // Приватне право в умовах війни: матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 15 листопада 2022 р.). Одеса: Фенікс, 2022. С. 813–816.
3. Конар М. В., Кушнір Н. О. Оцінка факторів зовнішньоекономічних зв'язків українського бізнесу // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2023. Вип. 49. С. 70–74.
4. Матвєєва Ю. О., Акименко О. Ю. Зовнішньоекономічна діяльність в період тривалого воєнного стану: пошуки нових механізмів впливу // Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку: тези доповідей ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (Чернігів, 27 листопада 2023 р.). Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2023. С. 132–134.

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Викладання дисципліни «Економіка України» базується на поєднанні традиційних і сучасних методів навчання, що спрямовані на формування у здобувачів глибокого розуміння економічних процесів, розвиток аналітичного мислення та практичних навичок прийняття рішень у сфері національної економіки.

Лекції є базовою формою навчального процесу, що передбачає систематичний виклад основних теоретичних положень курсу. Використання проблемно-орієнтованих лекцій, лекцій-дискусій, інтерактивних лекцій та лекцій із застосуванням мультимедійних технологій дозволяє підвищити рівень засвоєння матеріалу, зацікавити студентів та стимулювати їхню самостійну аналітичну діяльність.

Семінарські заняття спрямовані на поглиблення теоретичних знань та їх застосування у вирішенні реальних економічних завдань. Основні форми роботи під час практичних занять включають:

- Розв'язання економічних задач (аналіз макроекономічних показників, розрахунок рівня ВВП, інфляції, безробіття, індексу конкурентоспроможності тощо).
- Оцінка реальних економічних процесів на основі статистичних та аналітичних даних.
- Обговорення економічних кейсів із використанням реальних кейсів розвитку економіки України.

Метод проблемного навчання передбачає постановку перед здобувачами проблемних ситуацій, що потребують творчого підходу до їх вирішення. Метод сприяє розвитку критичного мислення, вміння самостійно аналізувати економічні явища та обґрунтовувати власні рішення.

Метод ситуаційного аналізу (case-study) дозволяє здобувачам аналізувати реальні економічні ситуації, пропонувати альтернативні варіанти вирішення проблем та оцінювати їх ефективність. Кейсовий метод широко використовується у вивченні питань інвестиційної політики, державного регулювання економіки, зовнішньоекономічної діяльності тощо.

Інтерактивні методи навчання:

- Ділові ігри та моделювання – дозволяють відтворити реальні економічні процеси, забезпечуючи студентам можливість прийняття управлінських рішень у змодельованих ситуаціях.
- Дискусії та дебати – сприяють формуванню аргументованої позиції щодо актуальних економічних питань.
- Мозковий штурм – використовується для генерації інноваційних рішень економічних проблем.

Метод навчання на основі досліджень передбачає проведення студентами самостійних досліджень з актуальних економічних проблем, аналіз статистичних даних, огляд наукової та аналітичної літератури, підготовку рефератів, доповідей та наукових статей.

Застосування цифрових освітніх платформ, електронних ресурсів, віртуальних економічних симуляторів дозволяє урізноманітнити процес навчання, забезпечити доступ до актуальної інформації та вдосконалити аналітичні навички студентів.

Комплексне використання зазначених методів навчання дозволяє формувати у студентів не лише теоретичні знання, а й практичні навички аналізу та прийняття рішень в економічній сфері. Поєднання класичних та інноваційних підходів сприяє підготовці висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно працювати в умовах динамічних змін економічного середовища.

6. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ

Засвоєння тем розділів (поточний контроль) здійснюється на практичних заняттях відповідно до контрольних цілей. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів до виконання конкретної роботи.

Поточний контроль і оцінювання результатів навчання передбачає виставлення оцінок за всіма формами проведення занять:

- контроль та оцінювання активності роботи студента під час лекційних та практичних занять (групова дискусія);
- контроль та оцінювання якості підготовки та розробки проєктних завдань в ході самостійної роботи студентів;
- контроль засвоєння теоретичного та практичного матеріалу (у вигляді тестування);
- контроль та оцінювання вмінь вирішувати розрахункові, ситуаційні та інші задачі;
- контроль та оцінювання вмінь проводити дослідження та презентувати із застосуванням сучасних інформаційних та хмарних технологій;
- контроль та оцінювання вмінь та навичок вирішувати кейсові проблемні завдання із розподілом ролей в командах.

Поточний контроль знань студентів здійснюється шляхом проведення тестування з основних навчальних елементів змістовних тем. Сума балів, які студент денної форми навчання може набрати дорівнює 60.

Підсумковий семестровий контроль здійснюється під час проведення заліку/екзамену. Загальна кількість балів за успішне виконання залікових/екзаменаційних завдань – 40.

У разі використання заборонених джерел на заліку/екзамені студент на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

Сумарна оцінка за вивчення дисципліни розраховується як сума контрольних оцінок та балів, отриманих за результатами поточного та підсумкового семестрового контролю. Загальна сума балів підсумкового семестрового контролю складає 100.

У разі настання / подовження дії обставин непереборної сили здобувачам вищої освіти надається можливість скласти залікову/екзаменаційну роботу в тестовій формі (білет містить 40 тестових завдань, здобувач одержує 1 бал за кожну вірну відповідь) дистанційно на платформі Moodle в дистанційному курсі «Економіка України» <https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=461>

Схема нарахування балів

Поточний контроль та самостійна робота											Ра зо м	Залік/ Екзам ен	Су ма
Розділ 1 – Розділ 2													
Те ма 1	Те ма 2	Те ма 3	Те ма 4	Те ма 5	Те ма 6	Те ма 7	Те ма 8	Те ма 9	Те ма 10	Т К			
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	10	60	40	100

ТК – поточний тестовий контроль (1 вірна відповідь тесту – 1 бал)

Вивчення курсу – 60 балів (з них: активна робота на семінарських заняттях – максимально 50 балів; поточний тестовий контроль – максимально 10 балів).

Підсумковий контроль – 40 балів.

Студент допускається до підсумкового семестрового контролю, якщо за результатами поточного контролю він набрав не менше 20 балів.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарських заняттях

Усний виступ та виконання письмового завдання, тестування	Критерії оцінювання
5	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу.
4	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі та несуттєві неточності та незначні помилки.
3	В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки.

2	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності.
1	Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки.
0	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Доповнення до виступу:

- **1 бал** – отримують здобувачі, які продемонстрували глибоке розуміння матеріалу, чітко визначили його зміст, провели системний аналіз виступу, виявили нові ідеї та положення, що не були розглянуті, але мають суттєве значення для теми. Також вони обґрунтували власну позицію щодо основних аспектів доповіді.
- **0,5 бала** – надається здобувачам, які представили додаткову інформацію з обговорюваної теми, що розширює або поглиблює її зміст, та висловили власну думку.

Суттєві запитання до доповідачів:

- **1 бал** – отримують здобувачі, які ставлять запитання, що суттєво та конструктивно доповнюють обговорення теми.
- **0,5 бала** – надається здобувачам, чиє запитання потребує уточнення або додаткової інформації щодо ключових аспектів теми.

Підсумковий семестровий контроль

Підсумковий семестровий контроль – це форма оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти за підсумками семестру, яка проводиться у закладі вищої освіти у форматі заліку або іспиту. Він охоплює питання, спрямовані на перевірку рівня засвоєння студентами програмного матеріалу дисципліни, а також ступінь сформованості відповідних компетентностей після завершення курсу.

Оцінювання підсумкового контролю здійснюється у межах **40 балів** і представлено у вигляді тестових завдань. Загальна підсумкова оцінка формується за результатами як поточного, так і підсумкового контролю, у сумі складаючи від **0 до 100 балів**. Для отримання заліку/екзамену студент повинен набрати щонайменше **50 балів**.

Система оцінювання базується на національній рейтинговій шкалі та визначається наступним чином:

90–100 балів – виставляється студентам, які повністю засвоїли програмний матеріал на творчому рівні, можуть правильно відповісти на всі питання курсу, глибоко опрацювали рекомендовану літературу. Оцінку **100 балів** отримують лише студенти, які продемонстрували не лише високий

рівень знань, а й активність у науково-дослідній діяльності, брали участь у студентських олімпіадах, конференціях тощо.

70–89 балів – надається студентам, які добре опанували матеріал дисципліни, але допустили незначні помилки у відповідях.

50–69 балів – присуджується студентам, які засвоїли програму на задовільному рівні, проте їхні відповіді містять помилки та неточності.

Менше 50 балів – отримують студенти, які не продемонстрували достатній рівень знань. Вони мають виконати додаткові індивідуальні завдання для підвищення рівня підготовки та повторно скласти підсумковий контроль.

Шкала оцінювання для заліку

(ОП «Туристичний бізнес», спеціальність ІЗ «Туризм і рекреація»)

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для дворівневої шкали оцінювання
90-100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

Шкала оцінювання для екзамену

(ОП «Світова політика та дипломатія», спеціальність СЗ «Міжнародні відносини»)

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	Для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

7. ПЕРЕЛІК ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Які основні типи економічних систем існують у світі?
2. Як трансформація економічної системи впливає на розвиток держави?
3. У чому полягає специфіка економічної системи України?
4. Наведіть основні характеристики ринкової, змішаної та командно-адміністративної економіки.
5. Як рівень розвитку економічної системи впливає на соціально-економічний добробут населення?
6. Які інститути визначають функціонування економічної системи?
7. Як співвідношення державного регулювання та ринкових механізмів впливає на ефективність економічної системи?
8. Що таке інституційна структура економіки і як вона впливає на її конкурентоспроможність?
9. Перелічіть основні фактори виробництва та надайте їх характеристику.
10. Як розподіл факторів виробництва впливає на продуктивність економіки?
11. Чому праця є ключовим фактором виробництва?
12. Яке значення має капітал у процесі виробництва?
13. Як змінюється роль землі у сучасних економічних системах?
14. Як технологічні фактори впливають на ефективність виробництва?
15. Яким чином інновації та науково-технічний прогрес змінюють структуру факторів виробництва?
16. Перелічіть та охарактеризуйте основні демографічні показники, що впливають на економічний розвиток держави.
17. Як рівень зайнятості впливає на стан національної економіки?
18. Які чинники визначають рівень безробіття?
19. Як міграційні процеси впливають на ринок праці України?
20. Яка роль людського капіталу в економічному зростанні держави?
21. Як змінюється структура зайнятості в умовах цифрової трансформації економіки?
22. Які основні виклики стоять перед ринком праці України?
23. Які основні галузі національного господарства України?
24. Як змінюється структура економіки України в умовах глобалізації?
25. Як рівень економічного розвитку регіонів впливає на макроекономічну стабільність?
26. Які фактори впливають на конкурентоспроможність національної економіки?
27. Визначте основні перспективи розвитку промислового сектору України.
28. Визначте роль малого і середнього бізнесу у структурі національного господарства.
29. Які фактори впливають на розвиток туристичної індустрії в Україні?

30. Як державне регулювання впливає на функціонування туристичного бізнесу?
31. Які основні проблеми та виклики стоять перед туристичною галуззю України?
32. Як міжнародні туристичні тенденції впливають на розвиток українського ринку туризму?
33. Як екологічні чинники впливають на розвиток туризму?
34. Які перспективи розвитку сільського, екологічного та медичного туризму в Україні?
35. Наведіть класифікацію інфраструктури за видами діяльності.
36. Які основні складові економічної інфраструктури?
37. Як транспортна система впливає на економічний розвиток держави?
38. Які проблеми існують у розвитку інфраструктури України?
39. Як рівень розвитку комунікаційної інфраструктури впливає на економічне зростання?
40. Як впливають регіональні диспропорції на економіку України?
41. Які регіони України мають найбільший економічний потенціал?
42. Як державна регіональна політика сприяє вирівнюванню розвитку регіонів?
43. Яким чином євроінтеграційні процеси впливають на регіональний розвиток України?
44. Охарактеризуйте основні показники, що визначають економічний потенціал регіонів.
46. Охарактеризуйте функціонування фінансової системи України.
47. Визначте основні проблеми, які має банківський сектор України.
48. Як зміни у світовій економіці впливають на фінансову стабільність України?
49. Які основні функції Національного банку України?
50. Як кредитна політика впливає на інвестиційний клімат країни?
51. Які основні джерела фінансування державного бюджету України?
52. Перелічіть основні джерела інвестицій в економіку України.
53. Як залучення прямих іноземних інвестицій впливає на економічне зростання країни?
54. Які основні фактори стримують розвиток інвестиційної діяльності в Україні?
55. Які основні тенденції розвитку інноваційного підприємництва в Україні?
58. Яким чином зовнішньоекономічна діяльність впливає на макроекономічні показники України?
59. Перелічіть основних торговельних партнерів України.
60. Охарактеризуйте зміни в структурі експорту та імпорту України.
61. Які основні виклики стоять перед Україною в умовах глобалізації?
62. Яким чином інтеграція України до ЄС впливає на зовнішньоекономічну діяльність?

63. Охарактеризуйте особливості міжнародного інвестиційного співробітництва України.
64. Логістична інфраструктура та її вплив на міжнародну торгівлю України.
65. Які чинники впливають на конкурентоспроможність українських товарів на світовому ринку?
66. Як змінюється валютна політика України у контексті глобалізації?
67. Які механізми державної підтримки експорту використовуються в Україні?
68. Як цифровізація впливає на зовнішньоекономічні відносини України?
69. Яка роль міжнародних фінансових організацій у розвитку економіки України?
70. Яким чином геополітичні фактори впливають на зовнішньоекономічну політику України?
71. Визначте перспективи міжнародного співробітництва України у сфері високих технологій.
72. Як енергетична безпека впливає на міжнародні економічні відносини?
73. Визначте перспективи розвитку експортної політики України.

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Антонюк В., Підоричева І., Ляшенко В. Професійно-кваліфікаційні диспропорції ринку праці як перешкода для структурної трансформації підприємницького сектору України в сучасних і повоєнних умовах // Економіка України. 2024. № 2(747). С. 3–31.
2. Бандура О. В. Циклічність як форма поєднання стабільності та нестабільності в економічному розвитку // Економіка і прогнозування. 2019. № 4. С. 7–23.
3. Вишневський В. П., Гаркушенко О. М., Князєв С. І., Липницький Д. В., Чекіна В. Д. Цифровізація економіки України: трансформаційний потенціал: монографія. Київ: Академперіодика, 2020. 188 с.
4. Вовченко О. С., Єгоричева С. Б. Фінансова стабільність банків в умовах динамічного макроекономічного середовища: монографія. Полтава: ПУЕТ, 2021. 233 с.
5. Гапоненко Г. І., Парфіненко А. Ю., Шамара І. М. Організація сільського зеленого туризму: підручник для студентів спеціальності «Туризм». Суми: ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2021. 300 с.
6. Гриценко Л. Л., Тютюник І. В. (ред.) Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (Суми, 4–5 грудня 2023 р.). Суми: Сумський державний університет, 2023. 81 с.
7. Гринів Л. С., Кічурчак М. В. Національна економіка України: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 470 с.
8. Гук Л. Потенціал дистанційних моделей зайнятості під час криз нестабільності // Економіка України. 2024. № 2(747). С. 47–61.
9. Дунська А. Р. Зовнішньоекономічна діяльність: теорія і практика. Київ: Кондор, 2022. 688 с.
10. Економіка України в дослідженнях і прогнозах: 20 років діяльності Інституту економіки та прогнозування НАН України: монографія / відп. ред. акад. НАН України В. М. Геєць. НАН України, ДУ "Ін-т екон. та прогноз. НАН України". Київ, 2018. 568 с.
11. Заблоцький Б. Національна економіка: підручник. Львів: Новий світ, 2009. 582 с.
12. Зовнішньоекономічна діяльність України в умовах воєнного стану // Приватне право в умовах війни: матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 15 листопада 2022 р.). Одеса: Фенікс, 2022. С. 813–816.
13. Кістерський Л. Освітні виклики європейського ринку // Економіка України. 2024. № 2(747). С. 62–82.

14. Конар М. В., Кушнір Н. О. Оцінка факторів зовнішньоекономічних зв'язків українського бізнесу // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2023. Вип. 49. С. 70–74.
15. Краснова М. В., Балюк Г. І., Бобкова А. Г. та ін. Проблеми права екологічної безпеки: навч. посібник / під заг. ред. М. В. Красної та Р. С. Кіріна; відп. ред. В. І. Андрейцев; М-во освіти і науки України; Київ. нац. ун-т, Нац. гірн. ун-т. Дніпро: НГУ, 2016. 575 с.
16. Манцуров І. До проблеми формування нового напрямку економічної науки на принципах інклюзивності й сталості: рецензія на книгу: Економіка вражень і природокористування: принципи інклюзивності та сталості / наук. ред. Хумарова Н. І. та ін. // Економіка України. 2024. № 2(747). С. 100–104.
17. Матвєєва Ю. О., Акименко О. Ю. Зовнішньоекономічна діяльність в період тривалого воєнного стану: пошуки нових механізмів впливу // Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку: тези доповідей IX Міжнародної науково-практичної конференції (Чернігів, 27 листопада 2023 р.). Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2023. С. 132–134.
18. Мещеряков А. А., Архирейська Н. В. Гроші та кредит (практикум): навчальний посібник. Дніпро: УМСФ, 2022. 171 с.
19. Микуляк М. М., Кугляр А. А. Сучасний стан банківського кредитування в Україні // Modern Economics. 2023. № 38. С. 84–89.
20. Національна економіка: навчальний посібник (у рисунках, схемах і таблицях) / О. І. Котикова, О. А. Горобченко, Т. Г. Олійник, І. Г. Крилова, І. О. Мельник, О. А. Купчишина. Миколаїв: Іліон, 2020. 196 с.
21. Національна економіка: навч. посіб. / кол. авт.: Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, Т. М. Камінська та ін.; за заг. ред. Л. С. Шевченко. Харків: Нац. ун-т «Юрид. акад. України», 2011. 182 с.
22. Сучасний стан та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України: колективна монографія. Полтава: ПП «Астроя», 2021. 86 с.
23. Тарасевич В. Діяльнісна знаннєво-інформаційна теорія цінності: концептуальна і чуттєво-емоційна теоретичні моделі // Економіка України. 2024. № 2(747). С. 32–46.
24. Хомин П. Україна як заручниця держави // Економіка України. 2024. № 2(747). С. 83–99.

Допоміжна література

1. Гапоненко Г. І., Євтушенко О. В., Шамара І. М. Туристичний ринок в Україні: тенденції та приховані можливості // Український журнал прикладної економіки. 2020. Т. 5, №1. С. 64–72.
2. Гапоненко Г. І., Парфіненко А. Ю., Шамара І. М. Концепція сталого розвитку туризму в післявоєнній Україні як пріоритетний напрям

- комплексного відновлення галузі // Перспективи розвитку індустрії туризму та гостинності в Україні на основі досвіду Європейського Союзу. Рига: Baltija Publishing, 2023. С. 144–165.
3. Кістерський Л.Л., Романенко О.А., Липова Т.В. Незбагненні шляхи Європи. Економіка України. № 1. 2020. С. 82-94.
 4. Койбічук В.В., Безбах Т.І. Дослідження характеру та значимості впливу факторів ринку праці на інвестиційну привабливість країни. Економіка і прогнозування. №. 2. 2020. С. 80- 96.
 5. Мульська О.П., Бараняк І.Є. Прогностична модель формування україно-німецької міграційної системи. Економіка і прогнозування. № 2. 2019. С. 120-137.
 6. Олійник А. А. Національна валютна система в умовах глобалізації. Економічний простір. № 11. 2016. С. 27-38.
 7. Осташко Т.О., Кобута І.В. Зміни у світовій торгівлі та торговельній політиці в умовах пандемії COVID-19: виклики і можливості для України. Економіка і прогнозування № 3 2020. С. 7-24.
 8. Українська міграція в умовах глобальних і національних викликів ХХІ століття: наукове видання / наук. ред. У.Я. Садова. Львів, 2019. 110 с.
 9. Шовкун І.А. Інвестиційний клімат як чинник промислового розвитку України. Економіка і прогнозування. № 4. 2019. С.70-103.
 10. Social and Solidarity Economy: The Ukrainian Choice ; [A. Filipenko (Ed.)] — Cambridge Scholars Publishing, 2017. 230 p. 19.
 11. Grabbe H., Lehne S. Defending EU Values in Poland and Hungary // Carnegie Europe. — 2017. September 4, available at: carnegieeurope.eu/2017/09/04/defending-eu-values-in-poland-and-hungary-pub-72988.
 12. Competition, Innovation and Trade / Larry D Qiu. World Scientific Studies in International Economics, 2020. 392 p.
 13. Haponenko H. I., Kravchuk I. I., Kravchuk I. A., Shamara I. M., Marchuk N. A. The information means to promotion green tourism // Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice. 2019. Vol. 4, No 31. P. 497–505.
 14. Witte G., Birnbaum M. In Eastern Europe, the EU faces a rebellion more threatening than Brexit 7/ Washington Post. 2018. April 5, available at: www.washingtonpost.com/world/europe/in-eastern-europe-the-eu-faces-a-rebellion-more-threatening-than-brex-it/2018/04/04/310a6d8e-2604-11e8-a227-fd2b009466bc_story.html.

9. СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ

Баланс зовнішньої торгівлі – різниця між експортом та імпортом товарів і послуг.

Валовий внутрішній продукт (ВВП) – загальна ринкова вартість всіх товарів і послуг, вироблених у країні за певний період.

Валовий національний дохід (ВНД) – це сукупна ринкова вартість усіх товарів і послуг, вироблених резидентами країни як на її території, так і за кордоном, за певний період (зазвичай за рік).

Державний борг – зобов'язання держави перед внутрішніми та зовнішніми кредиторами, що можуть включати як короткострокові, так і довгострокові позики.

Державний бюджет — основний фінансовий план держави, який визначає доходи та витрати уряду на певний період, зазвичай на рік.

Доходи населення та рівень бідності – показники, що характеризують рівень життя населення та доступність благ.

Економічна система держави – сукупність взаємопов'язаних економічних відносин, що формуються між суб'єктами господарської діяльності.

Змішана модель економіки – поєднує ринкові механізми та державне регулювання.

Індекс людського розвитку (ІЛР) – інтегральний показник, що враховує рівень освіти, тривалість життя та ВВП на душу населення.

Індекс споживчих цін (ІСЦ) – показник інфляції, що відображає зміну вартості споживчого кошика товарів і послуг.

Інноваційна діяльність – комплекс заходів, пов'язаних із розробкою, впровадженням та комерціалізацією новітніх технологій, продукції та послуг.

Інфраструктура – це сукупність галузей, підприємств та організацій, які забезпечують функціонування економічної, соціальної та інституційної сфер суспільства. Вона є необхідним компонентом стійкого економічного розвитку, сприяє підвищенню ефективності виробництва, формуванню конкурентних переваг країни та поліпшенню якості життя населення.

Капітал підприємств — джерела фінансування діяльності підприємств (власний і позиковий капітал).

Командно-адміністративна модель економіки— економіка регулюється центральним плануванням, а основні засоби виробництва перебувають у власності держави.

Міжнародний туристичний ринок – система економічних відносин у сфері туризму між країнами.

Національний банк України – центральний орган, що здійснює грошово-кредитну політику, визначає монетарну політику та контролює валютні резерви країни.

Національний туристичний ринок – сукупність економічних відносин у процесі організації та надання туристичних послуг всередині країни.

Регіональний туристичний ринок – система економічних відносин у межах певного регіону.

Рентабельність і ліквідність — показники, що оцінюють ефективність і фінансову стійкість підприємства.

Рівень безробіття – відсоток працездатного населення, яке не має роботи, але активно її шукає.

Рівень інвестиційної активності – обсяг внутрішніх і зовнішніх інвестицій у виробничу та інфраструктурну сфери.

Ринкова модель – економічні відносини будуються на основі приватної власності та вільної конкуренції.

Суб'єкти національної економіки – учасники економічних відносин, які взаємодіють між собою з метою виробництва, розподілу, обміну та споживання товарів і послуг.

Традиційна модель економіки – економічна діяльність базується на традиціях, сільському господарстві та натуральному виробництві.

Туристичний ринок – сукупність економічних відносин між суб'єктами туристичної діяльності.

Фіскальна політика – політика уряду щодо управління державними фінансами.

Фінанси населення – частина фінансової системи, що відображає доходи та витрати домогосподарств.

Фінанси підприємств – економічні відносини, що виникають у процесі виробничої та господарської діяльності підприємств.

Фінансова звітність — баланси, звіти про доходи та витрати, які показують стан і результати діяльності підприємств.

Фінансові заощадження — сума накопичених фінансових активів, що можуть бути збережені чи інвестовані.

Фінансово-банківська система України – складна сукупність інститутів та механізмів, що забезпечують функціонування фінансових відносин.

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Шамара Ірина Миколаївна

ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ

Методичні рекомендації
до практичних, семінарських занять та самостійної роботи
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальностями
ІЗ «Туризм та рекреація» і СЗ «Міжнародні відносини»)

В авторській редакції

Підписано до розміщення 23.04.2025. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 2,96. Обсяг 1,067 Мб. Зам. № 178/25.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна